

ФРОНТИР

ОЛЬГА ТЕЛИПСЬКА

**ОДИН НА ОДИН
З ВОРОГОМ:
ЛОГІКА ВИЖИВАННЯ
В ОКУПАЦІЇ**

Харків
«ФОЛІО»
2023

Логіка 1

Харківська область¹. Ірина Славінська²

Про таких, як ми, що виїхали на територію рф, пишуть «колаборанти»... Мені шістдесят, моїй мамі вісімдесят сім... Якби нас не вивезли, то ми б уже давно... Думаю, не важко здогадатись. Ми приїхали ледь живі. Я поранена, мені відірвало фалангу пальця, перебило сухожилля, кілька осколків в попереку. Мама дуже важко дорогу перенесла, з Куп'янська до Белгорода її практично весь час вивертало. Мама місяць сиділа в чужому підвалі, бо її квартира згоріла. Сиділа — це не образ мови, все так і було. Можна було тільки сидіти, місця, щоб випростати ноги чи лягти, не було взагалі.

«О, а тут уже труп!», — чую я чоловічий голос, підіймаюсь та й кажу: «Та ні, я поки ще жива!». Зайшла до будинку, там літня пара жила. Попросила дідуся нагострити ніж, щоб відрізати мені пальця, щоб не тепіався.

З другого березня одразу почались авіаудари. В основному вночі. В мене ні підвалу, ні погребу не було.

¹ Місто чи село, в якому проживала героїня, не вказано з метою безпеки.

² Імена багатьох героїв змінено з питань безпеки.

Хитке все, кинь щось — і все завалиться. Тому доводилося до сусідів ходити, в них ночувала у погребі, а вдень йшла додому. Засвітло не так часто обстрілювали, то й до мами могла сходити, провідати. Вона жила в іншому районі у звичайній п'ятиповерхівці. Одного дня, шостого березня, зібралась до неї. Треба було дверний замок полагодити, бо від вибухової хвилі не тільки скло у вікнах повилітало, а й двері заклинило. Взяла інструменти, заморожений окорок, хліба, думала в неї приготую, бо мама боялась сама газ вмикати і електродуховку. Йшла повз залізобетонний міст: а картина за кілька днів зовсім змінилась. Днів за чотири до цього там стояла наша тероборона, хлопців десять, по п'ять з кожного боку моста. А тут лише один чи двоє. Документи не перевіряли, сказали: «*Не треба. Йдіть так*». Я в мами все зробила, виходжу з під'їзду і чую автоматні черги. Одразу зрозуміла, що стріляють біля моста. Що робити, не знаю. Подзвонила синові, він каже, щоб залишалась у мами, а я ж не можу! В мене вдома собака, як я її полишу? Перечекала трохи, і коли стихло, вирішила йти, але іншою дорогою, не через залізобетонний, а через пішохідний міст. Це довший маршрут, але не хотіла ризикувати зайвий раз. Дорогою картина відкривалась страшна: вибиті вікна в будинках, скла довкола неміряно, людей практично немає, лише обриси поодиноких фігур. Хлопці якісь дивні на велосипедах повз проїхали: «*Добрий день*» кажуть. Яюсь це привітання таке відчужене було, нещире, що аж мороз по шкірі. Якісь вони були не наші, ті хлопці. Йду далі, аж зненацька за спиною вибух. Одразу зрозуміла, що то міномет, впала на землю, лежу. Довкола відкрита місцевість, ні дерев, ні

хат, геть нічого. Лежу і знову вибух. То наші хлопці по росіянах стріляли. Я лежу, а воно все вибухає і вибухає, розумію, що якщо так і далі лежатиму, то по мені точно поцілять. Треба кудись під паркан тікати. Встала і почала бігти через улоговину. Біжу, а за мною вибухає, біжу дужче, а вибухи все потужніші й потужніші. Коли впало зовсім поряд, мене так оглушило, що одразу перестала чути. Контузило трохи. Біжу, руки навхрест на грудях, і в голові одна думка: *«Господи, допоможи! Господи, допоможи!»*. Страх, який неможливо передати словами. Добігла до якось цегляного паркана, а всі калитки у двір закриті, зайти неможливо, то я й сіла біля тої огорожі. А воно все вибухає і вибухає. Лягла на землю, припошено сніжком, руку поклала під голову, обличчям до паркану, а вибухи ні на мить не вщухають. Бахає і бахає. Дістала сигарету, сірники, так захотілось закурити, але передумала: як побачать дим, то... Глянула на руку, а в мене фаланга пальця просто на одній шкірі теліпається. Що робити? Чекати поки стихне і тоді бігти, чи залишатись лежати?...

«О, а тут уже труп!», — чую раптом чоловічий голос, підіймаюсь і кажу: *«Та ні, я поки ще жива!»* Зайшла до будинку, там літня пара жила. Попросила дідуся нагострити ніж, щоб відрізати до кінця фалангу пальця, щоб не теліпався. Був бинт, йод, якось з горем пополам перебинтувала. Йти я не могла — шок був сильний. Болю не відчувала, тільки кров, що не спинялася, нагадувала про поранення. Дідусь, як помагав відрізати пальця, каже: *«Дивись, в тебе ще в долоні осколок великий»*. Справді, був такий чималенький, діаметром десь міліметрів двадцять. Навіть не помітила і не відчула. Вирвала його,

продезінфікувала. Питаю: «*Чи можу у вас залишитись?*» Страшно ж було... а у відповідь: «*Не стріляють, то йди. Чого ти будеш у нас?*» А я йти не можу, страх такий огорнув, що я тільки вийду і почнуть стріляти, то мене точно вб'ють. Дідусь глянув на мене: «*Зараз я тебе вилікую!*». Приніс самогон, ми з ним випили по чарчині, закусили вареним яйцем, і я пішла.

Не стріляли, але думка про те, що як тільки мене побачать, то миттєво вб'ють, не полишала. Ні, побачили, але не звернули увагу. Мабуть, завдання такого не було.

Думка про виїзд у мене була з самого початку. Я живу на височині, це така «спокуслива» локація, що вибору просто не залишала. Але автомобілю власного не було, а евакуацією ніхто не займався. Мер тільки всіх заспокоював: «*Не піддавайтесь паніці! Все під контролем! Все буде добре!*». Сам місто покинув і втішав нас на відстані. Жодного бомбосховища не було обладнано. В місцевій групі писали адресу одного укриття, люди туди прийшли, а їх чекав лише навісний замок. Як хочеш, так і заходь. Юрист з мерії казав: «*Беріть каменяку, розбивайте і заходьте*». Добре, зайшли, а там нічого не підготовлено, просто підвал і все.

Я так йшла з перебинтованим пальцем і все думала, як буде оте його «добре». Мені хоча б медика якогось знайти. Сама ж однією рукою не зможу добре затягнути бинт, а кров все ллється. Згадала, що сусідка колись мала стосунок до медицини, зайшла до неї, питаю: «*Катю, ти можеш мені туго перебинтувати палець, щоб зу-*

пинити кров?». «Ні, не можу», відповіла мені сусідка. Люди, що були в неї, підказали до тубдиспансеру піти, там ще залишались лікарі. Знайомий допоміг дійти, бо самотужки не добралась би. Прошу лікарів по те саме, просто туго перебинтувати палець. А вони... Місце, де був осколок, помазали зеленкою і перебинтували. Побачили, що в мене пальто продірявлене, а в спині осколки. Там теж зеленкою пройшлися і пластиром заклеїли. «*Перебинтуйте мені палець!*», прошу їх, а мене наче і не чують: «*Ми не можемо! Вам потрібен хірург!*». Де його шукати, того хірурга? Війна! Довкола стріляють! А вони не можуть просто мені перебинтували пальця, щоб кров не йшла...

Пішла додому. Сусіди як мене побачили — очі в них як п'ять копійок, перелякані, від них точно ніякої допомоги. На щастя, один з них зголосився, якимось почали «чарувати» над пальцем. Йти до сусідського погребу, де була раніше, не могла, там діти, якщо дорослі так реагують, то малих би це дуже налякало. Що робити не знаю. Стан шоківий — ні болю, ні холоду не відчувала, зняла пальто, вдягнула кофтинку, вийшла на вулицю і побачила Федоровича — сусіда. В них підвал непоганий був, кажу: «*Федоровичу, пусти мене до себе!*», — «*Куди? У нас там і так, як в рукавичці!*»... В таких ситуаціях одразу видно хто є хто. Є люди, а є нелюди. Зрештою, Федорович таки пустив мене до себе. В нього багато людей було, десь п'ятнадцять. Мені пощастило, що там в підвалі була колишня судмедекспертка. Вона гарно перебинтувала руку, а наступного дня зі своїм чоловіком з'їздила до себе додому і привезла мені антибіотики. Різні. Не було

одного потрібного, то вона мені компіляцію з них склала. Так я подвійну дозу антибіотиків приймала, боялася, щоб не було зараження крові.

Так цікаво, що коли Катю, мою сусідку, колишнього медика, просила допомогти, то вона казала: «Не можу!». А коли росіяни зайшли в нашу частину міста, то вона прислала до мене російських лікарів. «— *Вот мы к вам пришли, соседи просили оказать вам помощь*». «— *А я не просила у вас помощи. Единственное, чем можете мне помочь, — дать бинты, перекись водорода и мазь Вишневского, или «Левомеколь», —* кажу їм. «*Давайте я хотя бы перевязку вам сделаю*», — пропонують. А я кажу: «*Не нужно. Дайте мне то, что просила. Всё остальное я сделаю сама*». Кров вже не йшла, антибіотики допомогли, але перебинтувати дуже потрібно було. Як-не-як, двадцять днів минуло. Треба було подивитись, чи немає нагноєння. Перебинтувати я росіянам себе не дала, але все те, про що просила, принесли. Лікарі такі дивні. Один в касці, в бушлаті і голова перев'язана. Наскільки зрозуміла, в нього був флюс.

На другий день росіяни вже дійшли до нашої вулиці, а дев'ятого березня розбомбили майже все місто. Того ж дня у мами згорів весь під'їзд, всі п'ять поверхів будинку, разом. На щастя, всі люди на той момент були в підвалі. Мама намагалась до мене йти, але ж вік, та й небезпечно. По дорозі в когось зупинилась, в підвалі. Я одразу не могла по неї піти. Росіяни поставили між нашими будинками свою техніку, з неї стріляли, а потім прильоти у відповідь були. Влучило в під'їзд у сусідньо-

му будинку. Ми весь час були в підвалі, практично без-
вилазно. Якщо випадала можливість, раз на день могла
вибігти погодувати собаку, а той і раз на два дні. Гатили
нешадно. То від нас летить, то до нас.

*Дійсно восьмого березня було організовано
евакуацію, але людей не було. Ніхто не знав,
всі по підвалах. В одному з автобусів було
лише восьмеро людей, до інших просто не
дійшла інформація. Та ще й заборона брати
тварин теж для багатьох було вирішаль-
ним у прийнятті рішення. Хоча не для всіх.
Скільки по місту залишено тварин...*

Росіяни, як зайшли на нашу сторону, одразу зайня-
ли тубдиспансер. Поряд моєї хатини жили цигани. Вони
встигли виїхати, тож будинок пустував. В момент, коли
бігла годувати собаку, дивлюсь, а біля їхнього дому ма-
шина росіян стоїть. Туди-сюди бігають, всю консерва-
цію з погребів виносять. Хотілось щось сказати, а що?
Вони з автоматами. Та й не росіяни то були, а «наші»
з «ЛНР» і «ДНР». Дивилися на мене, як звірі. В них стіль-
ки ненависті до нас, нібито то я в них стріляла ті останні
вісім років. Потім вони розселилися у вільних хатах. Так
цікаво було, о другій дня заселилися в дім, а наступного
дня рівно о шостій по їхній локації чіткий приліт. Що-
правда, інший снаряд потрапив у двоповерхівку поряд.
Проламав дах, застряг в перекритті на першому поверсі.
Ми в той час були в підвалі. Стіни як затрясуться, я кри-
чу: «Бігом, всі під стіну». А серед нас діти, по два з по-
ловиною роки... Жахіття було. Коли стихло, виходимо,

а на ганку циганського дому стоять еленерівці, курять. Розмови ведуть і навіть не здогадуються, що як на доло-ні для наступного прильоту. Достоялися...

Курити дуже хотілося, а магазини ж не працюють. Йду, бачу нових «сусідів», питаю, чи є в них сигарети. Один, якби міг, то тут же на місці би мене прикінчив, а інший каже: «А у меня вчера друга убило». «А что ты хотел?», кажу йому: «Вы же пришли воевать? Не без этого. Только не забывайте, что это не моя и не ваша война. А вы этого никак не можете понять. Просто не надо брать оружие в руки. У меня только одно желание: чтобы у тех, кто берет оружие в руки, поотсыхали эти руки. И чтобы у всех, кто пришёл на мою землю сейчас с оружием, чтобы их матерям было то же самое. Оно им всё вернется, если не в этой жизни, так в следующей».

Потім, як спілкувалась з ними, то вони казали, що бомбили, бо не могли зайти в частину міста, і снайпери їх тримали на гачку.

В день, як мене поранило, подзвонила донька з Харкова, як я почула її голос, в тому стресовому стані, криком кричала у слухавку: «Юлю, виїжджай! Юлю, виїжджай!». «А як я поїду? Як я вас тут покину?» А я її тільки про одне благала: «Мила моя, ми за 150 кілометрів від Харкова, а ти в Харкові. То це ти нас кинеш, якщо виїдеш? Ні! Ти рятуй себе, щоб в мене хоч за тебе душа не боліла!». Моя мама теж ніяк не хотіла виїжджати. Першого квітня вже не так гамселили, росіяни не тільки в місті були, а й довкола, і я пішла забирати маму. Тих п'ять кілометрів для неї як вічність, та й куди її заби-

рати? В підвалі у сусідів місця немає. Моя подруга, яка жила поруч мами, з сім'єю перебралася до батьків. Її ж хата хоч без вікон після вибухів, зате підвал гарний. Я їй попросилася до неї. Вона одразу погодилася, тож ми з мамою в неї днів десять перекантувалися. Зв'язку на той час вже не було. І от раптом приходить повідомлення від доньки, що вона вже у Німеччині: «*Мама, не переживай. В мене все добре. Ми вас витягнемо!*». Думка була лише одна: «*Як нас витягти звідси?*». Ще коли була в підвалі у Федоровича, десь восьмого березня, люди говорили, що працює евакуація з міста. Працює — це добре, але як? Ми ж навіть з підвалу вийти не можемо. Крім того, казали, що з тваринами не можна, лише якщо вони у клітці. Це для мене було ключовим: якщо не можна з тваринами, значить я евакуації не підлягаю. Я свою собаку не покину. Потім в чатах місцевих писали, що дійсно було організовано евакуацію восьмого березня, але людей не було. Ніхто ж не знав, всі по підвалах. В одному з автобусів було лише восьмеро людей, до інших просто не дійшла інформація. Та ще й заборона брати тварин, це теж для багатьох було вирішальним у прийнятті рішення. Хоча не для всіх. Скільки по місту залишено тварин... Котів, собак. Коли йшла шукати евакуаційні автобуси, їх багато по вулицях бігало. Голодні, худі, кістки і шкіра, біжать за всіма, з надією, що хтось щось дасть. Всіх порід, до кольору до вибору... Купували за шалені гроші, а потім так легко їх кинули... Це жахливо...

У квітні вже виїхати можна було тільки через територію рф. Донька з сином робили все, що могли. Знайшли людей, які займаються перевезенням. Сказали, що

треба шукати Олега, виїзд планується на понеділок. Це було в четвер, а потім зв'язок пропав. Я пішла через пішохідний міст, бо саме звідти, як говорили, евакуюють людей, але ні автобусів, ні машин ніяких не було. Запитувала у еленерівців, які там вартували. Одні взагалі не хотіли розмовляти, інші — щось могли й підказати: *«Ой, ви знаєте, ездят, и практически часто»*. *«А мене с ними хоть как-то свяжуться можно?»*, — на це один з військових сказав, що дізнається. Але скільки не приходила, на нього не потрапляла. Мама пручалась, ніяк не хотіла їхати: *«Можна, я тут залишуся. Я з Бодью, собакою, буду!»*. Я наполягала. Як я її залишу? Зранку, як виїжджати, дощ був, а вона мені каже: *«Ой, я захворіла. В мене, мабуть, температура»*. *«Ну, добре, мамо, тоді ніхто нікуди не їде. Якщо дощ їде, то давай спи»*. А сама Бодю в руки і пішла через міст, шукати Олега. Підходжу, і в той самий час під'їжджають два буси, червоний і білий. Підбігаю до першого, питаю: *«А ви мене візьмете?»*. *«Візьмемо всіх, хто записаний»*, — відповідає. *«А ви Олег?»*, — питаю. *«Ні, я не Олег»*. Підбігаю до іншої машини: *«Ви Олег?»*, відповідає *«так»*. Питаю чи візьме нас, відповідь така як у попереднього водія: *«Візьмемо всіх, хто записаний»*. Ми були в списках, то все склалось. Юля казала, щоб ми до неї в Німеччину їхали, але ж куди я маму в таку дорогу?.. Тим паче кому там потрібні двоє пенсіонерів? Я взагалі не встигла оформити пенсію. Мені шістьдесят років виповнилось другого квітня. Війна... Пенсійний фонд у квітні не працює....

Р. С. Життя героїні в рф свідомо не висвітлюємо, за-
для її безпеки.

ЗМІСТ

Логіка 1. Харківська область. Ірина Славінська	3
Логіка 2. Бердянськ. Віктор Дудукалов	13
Логіка 3. Циркуни, Харківська область. Галина Гикалова ..	35
Логіка 4. Маріуполь. Костянтин Величко	43
Логіка 5. Херсон. Ольга Денисенко	72
Логіка 6. Петропавлівка Херсонської області. Ольга Гладун	93
Логіка 7. Херсон. Андрій Яременко	111
Логіка 8. Маріуполь. Андрій Марусов	121
Логіка 9. Маріуполь. Катерина Білокур	143
Логіка 10. Харківська область. Інна Одаренко	157
Логіка 11. Херсон. Наталія Антоненко	165
Логіка 12. Херсон. Катерина Черник	173
Логіка 13. Чернігівська область. Тетяна та Сергій Короленко	186
Логіка 14. Херсон. Олександр Задніпрняний	209